

Grote Mantelmeeuwen *Larus marinus* pogen Futen *Podiceps cristatus* te verschalken

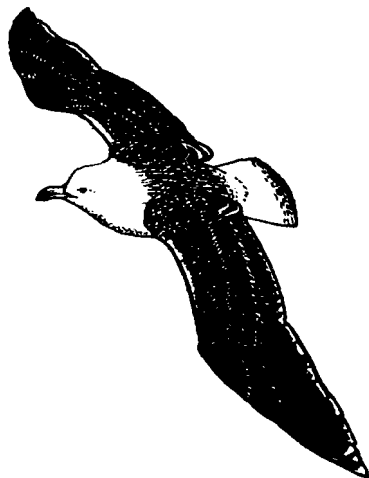
Na een zware zuidwesterstorm op 9 februari 1988 werd enkele dagen lang veel water gespuid van het Markermeer naar het IJsselmeer via de Houtribsluizen bij Lelystad. Maandelijks verzamelde sonarbeelden ter plaatse wezen op een flinke toename in visdichtheid in februari. Aangenomen wordt dat deze vis met het spuiwater meekwam en bij het passeren van de sluizen enigszins aangeslagen raakte. Tijdens het spuien en nog 2-3 weken erna waren forse concentraties visetende watervogels aanwezig ten noorden van de sluizen, die vooral aasden op spiering *Osmerus eperlanus*. Het betrof Aalscholvers *Phalacrocorax carbo* (max. 23), Futen (max. 1200), Roodhalsfuten *P. grisegena* (max. 2), Grote Zaagbekken *Mergus merganser* (max. 120), Nonnetjes *M. albellus* (max. 1600), Kokmeeuwen *Larus ridibundus* (max. 2500) en Dwergmeeuwen *L. minutus* (max. 37). Aalscholvers en Grote Zaagbekken sloten zich dikwijls aan bij een grote groep sociaal foeragerende Nonnetjes. Daarnaast waren nog Stormmeeuwen *L. canus* (max. 20), Zilvermeeuwen *L. argentatus* (max. 20) en Grote Mantelmeeuwen (max. 7) aanwezig, die duidelijk probeerden de spieringeters te beroven. Van Grote Mantelmeeuwen werd tussen 13 en 23 februari driemaal waargenomen dat deze probeerden een Fuut te grijpen. Eénmaal betrof het een meeuw in het tweede kalenderjaar, éénmaal een tweedekalenderjaars meeuw samen met een adulte vogel en éénmaal een adulte vogel alleen. De Futen die werden aangevallen, waren alle nog volledig in winterkleed, hoewel meer dan de helft van de aanwezige Futen reeds (gedeeltelijk) in zomerkleed was. Dit suggereert wellicht dat voornamelijk onvolwassen vogels als doelwit van de acties werden uitgekozen.

De aanvallen bestonden uit het herhaaldelijk van 3-10 meter hoogte neerduiken op juist bovengekomen Futen. De meeuwen haken langdurig en fel met de snavel op de vogels in, pakten deze achter de kop beet, schudden deze heftig heen en weer en hielden deze onder water. Eénmaal werd gezien dat twee meeuwen aan weerszijden aan een Fuut trokken. Ook werd waargenomen dat een Grote Mantelmeeuw een Fuut tot 1.5-2 meter uit het water slurde, toen de Fuut weg wilde vliegen voor een tot op c. 20 meter naderende boot. Ook hierbij werd het slachtoffer weer achter de kop vastgehouden.

Ofschoon het daadwerkelijk doden en opeten van Futen niet werd waargenomen, wijzen met name de laatste twee gedragingen duidelijk op predatie en niet op kleptoparasitisme. Van een aanval op een adulte man Nonnetje is dit minder duidelijk, omdat de mantelmeeuwen (twee vogels in hun tweede kalenderjaar) niet lang volhardden in hun pogingen en slechts doken op hun slachtoffer en hem niet beetpakten. Alle aangevallen vogels ontkwamen uiteindelijk door onder te duiken.

Grote Mantelmeeuwen staan bekend als opportunistische omnivoren (Cramp & Simmons 1983) met in hun dieet, afhankelijk van plaats en seizoen, zowel vis, weekdieren en wormen als ook vogels, eieren, knaagdieren, bessen en afval. Niet alleen eten zij aas, maar ook doden zij zelf prooien. Voor zover het hierbij vogels betreft, gaat het zowel om adulte vogels als om pullen. Gegeten soorten zijn onder meer Aalscholvers, Noordse Pijlstormvogels *Puffinus puffinus*, diverse eende- en meeuwesoorten, Alken *Alca torda*, Zeekoeten *Uria aalge* en Papegaaiduikers *Fratercula arctica*. Enkele tientallen broedparen Grote Mantelmeeuwen op Skokholm (Wales) waren jaarlijks verantwoordelijk voor enkele duizenden slachtoffers onder vooral Noordse Pijlstormvogels en Papegaaiduikers (Harris 1965). Deze meeuwen hadden zich duidelijk gespecialiseerd in het prederen op vogels. Op het IJsselmeer worden duikenden die verward raken in snoekbaarsnetten en daarmee nog levend bovenkomen, door Grote Mantelmeeuwen gedood en gegeten (M. R. van Eerden).

Het is mogelijk dat het massaal aanwezig zijn van qua formaat geschikte prooidieren de Grote

Mantelmeeuwen in deze situatie heeft aangezet tot het actief jagen op Futen. Dat vooral Futen als slachtoffer werden gekozen, komt wellicht doordat deze als enige zwemmende viseter solitair joeg. Zij vormden zo wellicht een eenvoudiger prooi dan de sociaal foeragerende Nonnetjes en de zich daarbij aansluitende Grote Zaagbekken en Aalscholvers. Een dichte groep actief duikende vogels maakt het gericht pakken van een individu daaruit moeilijker en zal daarom waarschijnlijk minder aantrekkelijk zijn voor een predator. Eén en ander kan gezien worden als een additioneel voordeel van sociaal foerageren (vgl. Schenkeveld & Ydenberg 1985).

Summary *Great Black-backed Gulls* *Larus marinus* *try to feed on Great Crested Grebes* *Podiceps cristatus*

On three occasions in February 1988 it was observed that Great Black-backed Gulls attacked foraging Great Crested Grebes with the apparent intention to kill them for food. This occurred just in front of sluices in Lelystadhaven (Lake IJsselmeer, Netherlands) which had been letting out large amounts of water, resulting in an increased fish density (mainly smelt *Osmerus eperlanus*). These densities attracted large numbers of fish-eating birds, among which Smews *Mergus albellus*, Goosanders *M. merganser*, Cormorants *Phalacrocorax carbo* and Black-headed Gulls *Larus ridibundus* as well as grebes. The attacks on the grebes were mainly directed to grab the birds by the neck and try to lift them out of the water. Actual catches were not seen. Great Black-backed Gulls are known to kill adult birds as well as chicks for consumption. In these particular circumstances it is suggested that the main reason for picking out the Great Crested Grebes rather than any of the other species present was that the latter were all fishing in social groups (while the grebes fished solitarily), thus making it more difficult to direct the attacks. This way, an advantage of social fishing in diving and swimming birds, might be better protection against direct predation by Great Black-backed Gulls.

Literatuur

- CRAMP S. & SIMMONS K. E. L. 1983. Birds of the Western Palaearctic, 3. Oxford University Press, Oxford.
 HARRIS M. P. 1965. The food of some *Larus* gulls. *Ibis* 107: 43-53.
 SCHENKEVELD L. E. & YDENBERG R. C. 1985. Synchronous diving by Surf Scoter flocks. *Can. J. Zool.* 63: 2516-2519.

Jan H. Beekman,
 Vakgroep Gedragsbiologie, Zoölogisch Laboratorium,
 Rijksuniversiteit Groningen,
 Postbus 14, 9750 AA Haren

Maarten Platteeuw,
 Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders,
 Postbus 600, 8200 AP Lelystad

Vondst van een noordelijke Zeekoet *Uria aalge hyperborea* in Nederland

Op 26 november 1988 werd op de Brouwersdam (Schouwen) tijdens een telling van dode vogels op de kust een danig verzwakte, licht met olie besmeurde Zeekoet gevangen die door lichaamsgrootte, rugkleur, flank- en ondervleugelvlekking opviel. Het strand was op dat moment bezaaid met vers dode, vaak niet met olie besmeurde, en merendeels juveniele Zeekoeten. In vergelijking tot andere Zeekoeten was het bewuste dier uitzonderlijk groot, donker en zwaar gestreept. Teneinde de ondersoort te bepalen, werd de vogel verzameld.

Van het verse kadaver werden de volgende maten opgenomen: snavelengte tot veerrand 43.3 mm; snavelengte tot neusgat 38.3 mm; snavelhoogte aan de basis 14.2 mm; snavelhoogte aan de gonys 13.2 mm; koplenge 113 mm; tarsus 42 mm; vleugel 221 mm; gewicht 830 g. Door sectie werd vastgesteld dat het dier een volwassen wijfje was (grootste follikel 1.8 mm, gekronkeld oviduct, geen bursa van Fabricius) en in een buitengewoon slechte conditie verkeerde. De borstspier was danig vermagerd en zowel de onderhuidse als de ingewand-vetreserves waren totaal verbruikt.

De vogel was in winterkleed en gebrild. De kop-tekening behoorde tot de donkerste varianten bij de Zeekoet, met een brede zwarte keelband, een totaal donkere nek en nagenoeg donkere wang. De rugkleur is het best te beschrijven als zwartbruin. De flanken waren over een grote oppervlakte hevig donkerbruin gestreept. Grote aantallen (witte) borst- en buikveren vertoonden een dunne zwarte top. Op de grote en middelste onderhanddekveren was een groot aantal zwarte druppelvormige vlekken te zien, de schachten waren bovendien zwart. Doordat ook een groot deel van de overige ondervleugeldeken donker gevlekt was, maakte de ondervleugel een opvallend bonte indruk. De grote ondervleugeldeken waren geheel grijs, zonder witte toppen. De grote vleugeldeken waren alle nieuw en ongesleten. Ook hieruit bleek dat het niet om een juveniel dier ging (vgl. Sandee 1984).

De lange vleugel, in combinatie met de relatief korte snavel en de zware pigmentatie, maakt het zeer waarschijnlijk dat het hier de noordelijke ondersoort *hyperborea* betreft. Het op de Brouwersdam aangetroffen dier komt in al deze opzichten overeen met (bijvoorbeeld) de Zeekoeten die op Bereneiland (Noorwegen) voorkomen. De flanktekening en de zwarte zoompjes op borst- en buikveren worden ook genoemd in de beschrijving van Salomonsen (1944). De Wijs (1981) verwierp twee Nederlandse gevallen (16 januari 1930, Zandvoort; 5 februari 1964, Wijk aan Zee). De gronden waarop deze beide vogels zijns inziens van de lijst dienden te worden afgevoerd, waren onder meer